

Datum: 19. 7. 2019

Zadeva: 0700-14/2019/

Zagovornik načela enakosti (v nadaljevanju: Zagovornik) na podlagi 21. člena v povezavi s 37. členom Zakona o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg, v nadaljevanju: ZVarD) in na podlagi prvega odstavka 207. člena Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10 in 82/13, v nadaljevanju: ZUP) v postopku začetem po uradni dolžnosti v zadevi ugotovitve obstoja diskriminacije po ZVarD zoper domnevnega kršitelja Republiko Slovenijo, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Masarykova cesta 16, 1000 Ljubljana izdaja naslednjo

ODLOČBO

1. Ugotovi se, da **Republika Slovenija, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Masarykova cesta 16, 1000 Ljubljana** z objavo Javnega razpisa za spodbujanje raziskovalcev na začetku kariere 2.1 in prakso nepodaljševanja obdobja upravičenosti oz. trajanja časa projektov zaradi dlje časa trajajočih odsotnosti povezanih z nosečnostjo, starševstvom in zdravstvenim stanjem **krši prepoved posredne diskriminacije po ZVarD.**

2. Stroški v tem postopku niso nastali.

OBRAZLOŽITEV

Zagovornik je dne 7. 3. 2019 prejel novinarsko vprašanje o **Javnem razpisu za spodbujanje raziskovalcev¹ na začetku kariere 2.1**, objavljenem dne 13. 7. 2018. Izpostavljen je bil problem, da razpis in posledično izbrani projekt v primeru koriščenja starševskega dopusta ne omogočata zamrznitve izvajanja projekta, temveč reševanje odsotnosti z nadomeščanjem. To odpira vprašanje morebitne diskriminacije raziskovalcev zaradi starševstva in tudi spola. Zagovornik se je udeležil tudi posveta Komisije za enake možnosti na področju znanosti dne 7. 3. 2019, na katerem je bila tematika prav tako problematizirana z vidika enakosti glede na spol.

Po oceni Zagovornika ima ugotavljanje diskriminacije v tej zadevi pomen za mlade znanstvenike zaradi pomanjkanja priložnosti za zaposlovanje te skupine v Sloveniji. V Sloveniji večinoma starševski dopust koristijo ženske, zato obstaja potreba po preverjanju diskriminacije zaradi spola. Zagovornik je zato skladno s prvim odstavkom 34. člena ZVarD začel z obravnavo po uradni dolžnosti.

*

Zagovornik je Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ) dne 28. 3. 2019 posredoval Poziv za posredovanje dokumentacije in pojasnil št. 0700-14/2019/2 na podlagi 37. člena ZVarD. Na poziv se je MIZŠ odzvalo ter v Odgovoru z dne 5. 4. 2019 med drugim navedlo, da so upravičenci na Javnem razpisu za spodbujanje raziskovalcev na začetku kariere 2.1 raziskovalne organizacije (RO) kot take in ne raziskovalec (ustreznega izbere RO), ki morajo z namenom izvajanja kohezijske politike izvesti projekte, v katerih se vzpostavi povezava med raziskovalnim in podjetniškim okoljem. MIZŠ namreč tudi preko kohezijskih sredstev maksimalno spodbuja in izpolnjuje tudi preostale cilje raziskovalne politike, kot je na primer povečanje deleža zaposlitve

¹ Izrazi, zapisani v slovnčni obliki moškega spola, so uporabljeni kot nevtralni in veljajo enakovredno za oba spola.

mladih raziskovalcev. V nadaljevanju MIZŠ pojasni, da evropska kohezijska politika postavlja določene, vsem državam in regijam enake omejitve, kot je na primer zaključek obdobja financiranja, ter dejstvo, da je projekt lahko upravičeno financiran le v primeru uspešne izvedbe v danem obdobju. Dodatno pojasni, da financiranje podaljšane obdobja z drugimi sredstvi, ki morebiti omogočajo večjo fleksibilnost, še vedno ne bi omogočalo izplačil iz kohezije in da predmetnega instrumenta ne gre enačiti s podobnimi shemami financiranja v Republiki Slovenij (na primer preko Javne agencije za raziskovalno dejavnost). MIZŠ pojasni, da so razlogi za zavrnitev podaljšanja objektivni, in sicer se morajo projekti zaključiti v roku, ki omogoča Republiki Sloveniji dovolj časa za izplačilo upravičencu in za izdajo zahtevka za povračilo Evropski komisiji v objektivno določenih rokih - do zaključka Operativnega programa. MIZŠ pojasni, da primarni cilj ni zaposlitev raziskovalca, temveč širše - spodbujanje izvedbe neodvisnih raziskav, okrepitev povezovanja med akademsko sfero in gospodarstvom, prenos znanja in dobrih praks iz tujine, vse skozi uspešno izvedbo raziskovalnega projekta v splošno korist. Pojasni tudi, da je izvedba posameznega raziskovalnega projekta upravičenca možna kljub daljši odsotnosti raziskovalca, ministrstvo pa presoja vsak primer posebej glede na njegove specifike. Za kakovostno izvedbo je primarno odgovorna raziskovalna organizacija, ki projekt izvaja. Slednja tudi predlaga ustrezno zamenjavo. V kolikor ustrezne osebe ne bi bilo moč zagotoviti, RO ne bi izvrševala svojih zavez skladno s pogodbo in bi bila operacija načeloma neuspešno izvedena. V zaključku pojasni, da je bilo na javnem razpisu avgusta 2013 izbranih 67 projektov, ki so bili uspešno zaključeni. Tekom izvajanja je bilo iz naslova odsotnosti materinskega oz. starševskega dopusta obravnavanih pet primerov odsotnosti raziskovalk. Zastopanost med spoloma pa je bila naslednja: od izvajanih 67 projektov je bilo 39 raziskovalcev moškega in 28 ženskega spola. Primerov, ko bi raziskovalni projekt raziskovalne organizacije bil neuspešno izveden iz naslova materinstva ali starševstva, do sedaj ni bilo. MIZŠ poudari, da s strani raziskovalnih organizacij prejema pozitivne odzive na javni razpis, hkrati pa se zaveda izpostavljenе problematike, kar bo v čim večji meri upoštevalo pri pripravi bodočih instrumentov, namenjenih financiranju raziskovalcev na začetku karijerne poti.

*

Zagovornik je dne 10. 4. 2019 naslovil Poziv za posredovanje dokumentacije in pojasnil št. 0700-14/2019/4 na **Komisijo za enake možnosti na področju v znanosti** (v nadaljevanju: Komisija). Na Komisijo se je obrnil zaradi njenih pristojnosti in položaja, saj je svetovalno telo ministrstva, ki je pri opravljanju svojih nalog strokovno neodvisno ter njeno mnenje ne odraža nujno mnenja ministrstva. Zagovornik je Komisijo med drugim zaprosil, da se opredeli do Odgovora MIZŠ z dne 5. 4. 2019 v tej zadevi, hkrati pa jo je zaprosil za podajo strokovnega mnenja o razpisu in učinkih na mlade znanstvenike in stališče, ali tovrstni razpisi prispevajo k uresničevanju ciljev, ki jih navaja Resolucija o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011-2020. Komisija se je na poziv Zagovornika odzvala in v Odgovoru z dne 29. 4. 2019 zapisala, da so razpisi za raziskovalce na začetku kariere zelo dobrodošli, saj je število podobnih podoktorskih razpisov zelo nizko. V konkretnem primeru pa pogoji razpisa žal postavljajo mlade znanstvenike in znanstvenice v težko situacijo: kako uspešno izvesti projekt v primeru daljše upravičene odsotnosti z dela (bolniška, porodniška, dopust za nego in varstvo otroka). Komisija meni, da je ta del razpisa v nasprotju z Resolucijo o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011-2020, točneje z njenim ciljem št. 5, ki je "izboljšati karijerne priložnosti za raziskovalce in vključitev načela enakih možnosti spola".

Komisija je v nadaljevanju pojasnila, da konkretni razpis ni namenjen skupini, ampak konkretnemu "raziskovalcu na začetku kariere", zaradi česar meni, da bi bilo potrebno upoštevati vse posebnosti individualnih razpisov. Vsaka prijava na ta razpis je vezana na enega raziskovalca, ki se ga prijavi s konkretnim imenom in na dan objave razpisa ni bil v delovnem razmerju pri prijavitelju. Kompetence tega raziskovalca so pomemben kriterij pri ocenjevanju vlog. Posredno je od njega odvisna tudi vsebina projekta, saj mora imeti za izvedbo polne kompetence. To pomeni, da so dobri projekti praviloma popolnoma vezani na konkretnega raziskovalca. Kjer so tematike ambiciozne (kar je tudi

želja in namen MIZŠ pri predmetnem razpisu), je polno nadomeščanje zelo vprašljivo in po mnenju Komisije ne more zagotavljati kvalitetne izvedbe projekta, kot je bil prijavljen na razpis. Za večino tematik je namreč zelo težko dobiti adekvatno zamenjavo glede na kompetence, ki se ocenjujejo v merilu 3 in 4 javnega razpisa, pa tudi glede na ustreznost ekspertize, ki je potrebna za polno nadomestitev pri izvedbi projekta. Vsako tako prisilno "nadomeščanje" po oceni Komisije nujno vodi do zmanjšanja kvalitete izvedenega projekta, česar bi se morali izogibati.

Komisija je podala mnenje, da v omenjenih javnih razpisih ni ustrezno poskrbljeno za uresničevanje enakih možnosti glede na spol ali starševstvo ter dodala, da je poleg starševstva potrebno upoštevati tudi, da bi se daljša odsotnost z dela lahko zgodila tudi zaradi daljše bolniške odsotnosti zaradi bolezni. Zadeva je sporna tudi zato, ker se s prijavljenim raziskovalcem sklene delovno razmerje za določen čas za delo na projektu, to pa mora slediti zakonodaji s tega področja. Zato ima delodajalec težave pri neizpolnjevanju cilja pogodbe o zaposlitvi. S tem v zvezi bi bilo potrebno preučiti tudi skladnost razpisa s 7. členom Uredbe (EU) št. 1303/2013, na kar se sklicuje 15. člen razpisa (str. 18).

Komisija je pojasnila, da ne pozna drugega razpisa, ki bi bil tako močno vezan na konkretno osebo, pa bi v osnovi ne omogočal upravičene daljše odsotnosti z dela. V ta namen bi se po njenem mnenju lahko formiral rezervni sklad, ki bi omogočal prenos sredstev oz. njihovo koriščenje ob kasnejšem času in drugi ustrezni mehanizmi. Komisija meni, da niso bile preučene vse možnosti in da bi MIZŠ moral najti ustrezne inštrumente za izvedbo, ki ne bi bila diskriminatorna. Komisija meni, da bi bilo v tej zvezi dobro preučiti tudi trajanja kohezijske politike, saj so tako omejitve imeli vsi dosedanji razpisi te vrste ne glede na to, da se obdobje financiranja zaključijo leta 2020, trajalo pa je 2014-2020. Zato prejšnja dva razpisa po mnenju Komisije nista upravičena do te omejitve, sedanji pa bi moral imeti "rezervni scenarij" oz. finančni korektiv.

*

Zagovornik je dne 19. 4. 2019 naslovil Poziv za posredovanje dokumentacije in pojasnil št. 0700-14/2019/7 na **Inštitut Jožef Stefan in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti**. Iz rezultatov Javnega razpisa izhaja, da so bile za sofinanciranje odobrene tudi vloge omenjenega inštituta oz. centra, zato se je Zagovornik obrnil na njiju, kot na pomembni raziskovalni organizaciji, ki imata iz istovrstnih preteklih razpisov že izkušnje o tovrstnih situacijah iz prakse, ki bi Zagovorniku lahko pomagale razjasniti dejansko stanje v obravnavanem primeru. Zagovornik je omenjeni organizaciji med drugim zaprosil za opredelitev do Odgovora MIZŠ z dne 5. 4. 2019 v tej zadevi v smislu, kako zavrnitev podaljšanja financiranja na raziskovalno organizacijo vpliva v praksi. Prav tako je zaprosil za strokovno mnenje o razpisu in učinkih na mlade znanstvenike in znanstvenice v praksi. Prejel je oba odziva.

Z **Inštituta Jožef Stefan** (v nadaljevanju: IJS) so v odgovoru zapisali, da po njihovem mnenju kvalitetna izvedba tovrstnega projekta v primeru daljše odsotnosti raziskovalca ni mogoča. Raziskovalni projekti so načrtovani ambiciozno – znanost je odkrivanje novega, zato je pričakovanje MIZŠ, da se lahko delo, načrtovano za tri leta, izvede v dveh letih, nerealno in kaže popolno nerazumevanje raziskovalnega procesa. Skrajševanje raziskovalnega dela na projektu za tretjino časa je nemogoče. IJS meni, da razpisni pogoji, ki ne dovoljujejo prožnosti trajanja projekta, odvisnega od ene osebe, onemogočajo njegovo izvedbo. V primeru odsotnosti zaradi starševskega dopusta je veliko bolj verjetno, da bo starševski dopust koristila ženska kot pa moški, zato lahko govorimo o diskriminatornem položaju znanstvenic, ki se odločajo za družino, s čimer so po njihovem mnenju kršene človekove pravice. IJS v zvezi z nadomeščanjem za čas odsotnosti pojasni, da je nadomeščanje sicer možno, vendar je za tovrstne projekte, ki trajajo tri leta in imajo specifično tematiko, pogosto praktično nemogoče poiskati zamenjavo za raziskovalca, ki je tekom trajanja projekta že pridobil ustrezna znanja in veščine za uspešno realizacijo predlaganega dela na projektu. V primeru, da je starševski dopust potrebno koristiti proti koncu trajanja projekta, je še težje v projekt vpeljati

drugega raziskovalca, ki bi tematiko lahko kakovostno vodil in zaključil. To pomeni, da bi potrebovali dodatna sredstva za obdobje, v katerem bi bili raziskovalci zaposleni in bi pred in po starševskem dopustu predali delo eden drugemu. Poleg tega ne bo nihče, ki je kvalificiran za tako specifično delo, takšnega dela opravljal samo 1 leto. IJS zato meni, da bi bila veliko bolj smiselna "zamrznitev" projekta v primeru starševskega dopusta raziskovalca, saj je predvideno delo na projektu odvisno od znanja in izkušenj raziskovalca, ki jih pridobiva tekom projekta in vpetosti raziskovalca v raziskave tako na raziskovalni inštituciji kot tudi v podjetju. Poleg omenjene odsotnosti IJS opozarja, da se z enakim problemom soočajo tudi raziskovalci, ki so prisiljeni v daljšo odsotnost zaradi bolezni. Nadomeščanje v času daljše bolniške odsotnosti ni mogoče, saj ga je nemogoče načrtovati. IJS pojasni, da je problem daljših bolniških odsotnosti in starševskega dopusta MIZŠ znan iz projektov, ki so jih odobrili na prejšnjih razpisih, kljub temu pa pogojev zadnjega razpisa niso spremenili. IJS meni, da je sklicevanje MIZŠ, da ni možnosti podaljšanja operacije zaradi zaključevanja finančne perspektive, le »pesek v oči«, saj je v takem primeru MIZŠ dolžno zagotoviti nacionalna sredstva, da do diskriminacije in kršitev pravic ne pride. Pravila razdeljevanja kohezijskih sredstev ne morejo biti opravičilo za diskriminacijo in kršitev pravic. IJS dodatno še opozori na pozno objavo rezultatov zadnjega razpisa (28. 2. 2019), zaradi česar prihaja do problemov pri kandidatih, ki so še v delovnem razmerju in imajo odpovedni rok vsaj 30 dni, saj razpisni pogoji predvidevajo striktno začetek izvajanja projekta s 1. 4. 2019. IJS v zaključku poudari, da je zaradi vedno večjega odliva mladih raziskovalcev v tujino za slovensko državo še posebej pomembno, da se diskriminacijo zaradi koriščenja starševskega dopusta tekom trajanja projekta ustrezno naslovi in odpravi.

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (v nadaljevanju: ZRC SAZU) pa je v svojem odgovoru med drugim pojasnil, da v preteklosti še ni bil soočen s situacijo, da bi zaradi starševskega dopusta morali iskati nadomestilo za izvedbo projekta. Menijo, da je javni razpis »Raziskovalci na začetku kariere« nekoliko specifičen, saj pri sami prijavi programska raziskovalna skupina v sodelovanju s točno določenim raziskovalcem, ki bi ga želeli zaposliti za določeno obdobje, pripravi vlogo. Po svoji naravi je ta razpis še najbolj podoben podoktorskemu projektu, ker:

- Lahko v raziskovalnem projektu sodeluje le en raziskovalec (točka 3, stran 7);
- Merilo 3 (ki prinaša ¼ ocene) ocenjuje izključno kvaliteto raziskovalca, ki se prijavlja na razpis;
- Na to konkretno osebo pa se nanaša tudi merilo 4a in 4b (točka 4.2, stran 10).

Princip, da je projekt vezan na konkretnega raziskovalca, izhaja tudi iz načina ocenjevanja uspešnosti izvedbe projekta: ta zahteva, da mora biti raziskovalec (so)avtor vsaj ene objave, ki prispeva k oceni A programske skupine, najkasneje 12 mesecev po zaključku operacije (točka 2.1, stran 3). Torej razpis narekuje, da je isti raziskovalec vključen v prijavo in ocenjevanje uspešnosti projekta po njegovem koncu, torej od začetka do konca projekta. Zaradi vsega navedenega po oceni ZRC SAZU se raziskovalca ne more enostavno zamenjati, pa tudi ne bi bilo pravično, ker je projekt bil pridobljen na razpisu z referencami točno določene osebe, ne pa projektne skupine več ljudi. Rešitev vidijo v predlogu, da bi bila v prihodnje sredstva za tovrstne razpise zagotovljena v okviru ARRS in ne iz kohezijskih sredstev EU, s čimer bi imel razpisovalec več možnosti za spremembe pogojev razpisa.

*

Zagovornik je MIZŠ posredoval dotedanje ugotovitve v seznanitev in izjasnitev (dokument št. 0700-14/2019/12) ter ga obvestil, da se lahko skladno s 146. členom ZUP v povezavi z 9. členom ZUP o predstavljenih ugotovitvah ter vseh dejstvih in okoliščinah, ki so pomembne za sprejem odločitve, pisno izreče v postavljenem roku. MIZŠ je zaprosil za podaljšanje roka, ki mu ga je Zagovornik odobril.

MIZŠ je v roku posredoval Izjasnitev (dokument št. 0700-14/2019/15), kjer je pojasnil smiselno enako, kot v svojem predhodnem odgovoru z dne 5. 4. 2019, ter ponovil, da v predmetnem javnem razpisu ni

obstoja niti neposredne niti posredne diskriminacije ter da načelo enakih možnosti in enake obravnave ni bilo kršeno. MIZŠ je še enkrat poudaril, da neposredni namen in cilj javnega razpisa za spodbujanje raziskovalcev na začetku kariere 2.0 in 2.1 (v nadaljevanju javni razpis) ni zaposlovanje

mladih znanstvenih in znanstvenikov *per se*, temveč vzpostavitev povezave med raziskovalnim in podjetniškim okoljem, kjer bo povezovalni člen raziskovalec na začetku kariere, katerega ključni rezultat bo uspešna izvedba raziskovalnega projekta, ki se definira kot doseganje kvantitativne ocene A' točk SICRIS programske skupine, kar je jasno in nedvoumno navedeno v samem javnem razpisu. MIZŠ je izpostavil, da obveznih elementov za ugotovitev stanja diskriminacije ni, saj:

- v javnem razpisu zaradi možnosti menjav ni za nikogar manj ugodne obravnave,
- zaposlitev in pravice, izhajajoče iz delovnega razmerja, so vsem vključenim zagotovljene skladno z veljavno zakonodajo,
- so raziskovalne organizacije pri izvajanju raziskovalnega projekta in zaposlitvi raziskovalca/raziskovalke dolžne spoštovati nacionalne predpise, torej tudi delovnopravno zakonodajo, in MIZŠ z javnim razpisom v to ne posega,
- osebne okoliščine niso razlog diskriminacije, če že, so osnova za pozitivno diskriminacijo;
- specifična osebna okoliščina ni odločilen razlog za slabšo obravnavo;
- osebne okoliščine skladno s 1. členom ZVarD niso razlog kakršne koli drugačne obravnave pri izvajanju projekta. Razlog drugačne obravnave je dejstvo, da v določenem času izvajalca (raziskovalec), na projektu ni. Prisotnost je po krajši odsotnosti, ki je še razumljiva za uspešno izvedbo, zagotovljena s strani primarnega raziskovalca v okviru posebnih dogovorov z delodajalcem, ali pa je izvedba zagotovljena z nadomestitvijo za čas odsotnosti. MIZŠ je prav tako navedel, da v primeru menjave raziskovalec/raziskovalka ni v slabšem položaju naproti ostalim, saj mu njegova/njena zaposlitev v skladu z delovnopravno zakonodajo in pogodbo o zaposlitvi, ki jo ima sklenjeno z raziskovalno organizacijo, teče naprej, pravice v okviru njegove/njene pogodbe o zaposlitvi se izvršujejo ustrezno naprej – ne več za potrebe izvajanja projekta, ampak v delu izvrševanja svoje pravice do starševstva ali porodniške ali bolniške odsotnosti. Razlika je le v tem, da v projekt vstopi nekdo drug za čas trajanja nezmožnosti, kar pomeni le pozivni doprinos za RO (ker se projekt izvede), za osebo (ker mu je dana možnost uspešne raziskave) ter nadomestnemu raziskovalcu, ker mu je dana možnost zaposlitve na projektu. MIZŠ tako meni, da menjave dovoljujejo zgolj pozitivne učinke, negativnega pa nobenega. Pogodba o sofinanciranju MIZŠ je podpisana z raziskovalno organizacijo, ki se je zavezala uspešno izvesti raziskovalni projekt, ki je bil naveden v prijavnem obrazcu in ki je bil predmet ocenjevanja ter ki tudi v osnovi izpolnjuje pogodbene obveznosti do MIZŠ. Uspešna izpeljava raziskovalnega projekta torej ni odvisna od posameznega raziskovalca/raziskovalke, ki je vključen/-a v projekt, temveč je odgovornost za doseganje ciljev in rezultatov, torej uspešne izvedbe posamičnih raziskovalnih projektov, na ravni upravičencev - raziskovalnih organizacij, ki morajo posamezne raziskovalce/ raziskovalke vključiti v programske skupine. MIZŠ še enkrat povzame cilje in merila javnega razpisa ter navede, da je bil javni razpis v skladu z Uredbo RS o porabi sredstev evropske kohezijske politike 2014-2020 in Navodili Organa upravljanja za načrtovanje, odločanje o podpori, spremljanje, poročanje in vrednotenje izvajanja evropske kohezijske politike v programskem obdobju 2014-2020 posredovan v presojo tudi organu upravljanja, ki presoja vsak javni razpis tudi z vidika morebitne diskriminatornosti in enakih možnosti (glej priloga 1 omenjenih navodil). Organ upravljanja je izdal odločitev o podpori omenjenemu javnemu razpisu, kar pomeni, da je tudi Organ upravljanja presodil, da je javni razpis ustrezno pripravljen in da so spoštovana načela enakih možnosti. MIZŠ navede, da so potencialni prijavitelji imeli tudi možnost sprožiti upravni spor v kolikor bi ocenili, da je javni razpis diskriminatoren in da nimajo vsi prijavitelji zagotovljenih enakih možnosti. Prav tako je bilo v javnem razpisu jasno navedeno, da lahko ministrstvo v obdobju izvajanja projekta (operacije) presoja podaljšanje obdobja upravičenosti, pri čemer to presoja restriktivno, in sicer na podlagi objektivnih razlogov, ki so podani tako na strani upravičenca kot na strani raziskovalca/raziskovalke ter na podlagi soglasja organa upravljanja. MIZŠ je svoji izjasnitvi priložil dopis Službe Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko v katerem je podala svoje mnenje v zvezi s podaljšanjem izvajanja projekta v okviru Javnega razpisa za spodbujanje raziskovalcev na začetku kariere 2.0. MIZŠ navede, da mnenje upošteva in tovrstne primere individualno presoja, pri čemer je potrebno s strani upravičencev dokazati, da so naredili vse, da bi lahko dobili nadomestnega raziskovalca/raziskovalko, ki izpolnjuje pogoje, določene v javnem razpisu. Gre namreč za različne situacije, ki nastanejo v

raziskovalnih organizacijah, vse predloge pa MIZŠ obravnava individualno in omogoča nadomeščanje raziskovalca ali raziskovalke (ali je to koriščenje starševskega varstva s strani ženske ali moškega starša, daljša bolniška odsotnost ali je to drug razlog). Pri tem MIZŠ poudarja, da so izjemne okoliščine opredeljene za različne primere in ne le za primere starševstva. Zgolj sklicevanje in navajanje nekaterih deležnikov, da raziskovalca/raziskovalke ni enostavno zamenjati in da zaradi določil javnega razpisa prihaja do odliva raziskovalcev v tujino, še ne pomeni, da je v praksi in dejansko temu tako.

MIZŠ nato ponovi nekatere navedbe iz dopisa z dne 5. 4. 2019 in še doda, da so na MIZŠ mnenja, da je treba vse javne razpise obravnavati na enak način; izpostavljeno vprašanje se dotika razpisov na vseh področjih evropske kohezijske politike in torej znatno presega okvirje MIZŠ ali celo predmetnega javnega razpisa. V primeru interpretacije, da gre v primeru starševstva, za katerega ni predvideno avtomatično podaljšanje projekta, za neenakopravno obravnavo, opozarjamo, da bi tako stališče imelo vpliv na vse ostale projekte, ki se izvajajo in v katerih sodelujejo tudi drugi posamezniki/posameznice (na podlagi referenc in drugih pogojev, preko katerih se preverja usposobljenost prijaviteljev). Ne samo starševstvo, tudi bolniške odsotnosti so predmet različnih projektov, ne le raziskovalnih, za katere morajo upravičenci, tudi ministrstva, zagotoviti ustrezno nadomeščanje za uspešno izpeljavo projektov. To bi po mnenju MIZŠ bistveno spremenilo sofinanciranje različnih projektov iz sredstev evropske kohezijske politike, ki se v Republiki Sloveniji izvaja že 15 let, vključno s projekti, pri katerih ministrstva nastopajo v vlogi upravičencev. MIZŠ meni, da gre za zelo pomembno sistemsko vprašanje, ki ga je treba nasloviti tako na ravni sistema izvajanja evropske kohezijske politike v Republiki Sloveniji kot tudi na ravni drugih, centraliziranih EU programov, ki sofinancirane projekte in podaljševanje projektov izven določil javnega razpisa zelo podobno obravnavajo kot v zgoraj opisanem primeru. Na ravni centralnih programov EU je podaljšanje za čas odsotnosti (npr. koriščenja porodniškega dopusta) mogoče samo pri »individualiziranih« ukrepah, kjer je odgovornost za izvedbo aktivnosti na posamezniku/posameznici in so tudi cilji vezani na osebo. V kolaborativnih projektih pa se odsotnosti obravnavajo na identičen način kot v primeru razpisa MIZŠ.

*

Zagovornik je postopek ugotavljanja diskriminacije začel po uradni dolžnosti na podlagi drugega odstavka 34. člena ZVarD. ZVarD določa varstvo vsakega posameznika in posameznice pred diskriminacijo, pa tudi skupine oseb, ter varstvo pravne osebe, če se okoliščine, ki bi lahko bile podlaga za diskriminacijo, lahko nanašajo tudi na te osebe. V konkretni zadevi skladno s prvim odstavkom 1. člena ZVarD, uživajo varstvo pred diskriminacijo raziskovalci na začetku kariere (kot so opredeljeni v točki 3.2. javnega razpisa) kot posamezniki. Za obravnavo po uradni dolžnosti Zagovornik ni pridobival soglasja diskriminiranih oseb, saj gre za (večjo) skupino oseb, ki sodelujejo v konkretnem javnem razpisu.

Postopek, ki teče pred Zagovornikom, je upravni postopek, pri čemer ima položaj stranke domnevni kršitelj, diskriminirana oseba pa se ima po izrecni zakonski določbi tretjega odstavka 34. člena ZVarD pravico udeleževati postopka. Kot pojasnjeno zgoraj, Zagovornik v postopek ni pritegnil nobene od potencialno diskriminiranih oseb in tudi ni presojal ravnanja MIZŠ v konkretnem primeru, ampak pogoje konkretnega javnega razpisa ter prakso oz. ravnanje MIZŠ v primerih, ko raziskovalci zaradi daljše odsotnosti želijo "zamrzniti" projekt in ga ustrezno podaljšati. Akt, s katerim se postopek pri Zagovorniku zaključí, je upravni ugotovitveni akt, ki kot takšen ni izvršljiv. Je pa ugotovitev Zagovornika lahko pomembna za nadaljnja ravnanja, ki so vedno usmerjena v odpravo učinkov diskriminacije in njeno nadaljnje preprečevanje. Skladno z navedenim je Zagovornik v predmetni zadevi ugotavljal obstoj diskriminacije in izdal ugotovitveno odločbo, kot izhaja iz 1. točke izreka te odločbe.

V 4. členu ZVarD je *diskriminacija* opredeljena kot vsako neupravičeno dejansko ali pravno neenako obravnavanje, razlikovanje, izključevanje ali omejevanje ali opustitev ravnanja zaradi osebnih okoliščin, ki ima za cilj ali posledico oviranje, zmanjšanje ali izničevanje enakopravnega priznavanja, uživanja ali uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, drugih pravic, pravnih interesov in ugodnosti. Pri diskriminaciji mora biti specifična osebna okoliščina odločilen razlog za slabšo obravnavo. Med osebne okoliščine, skladno s 1. členom ZVarD, štejejo spol, narodnost, rasa ali etnično poreklo, jezik, vera ali prepričanje, invalidnost, starost, spolna usmerjenost, spolna identiteta in spolni izraz, družbeni položaj, premoženjsko stanje, izobrazba ali katera koli druga osebna okoliščina. Gre za prirojene ali pridobljene osebne značilnosti, lastnosti, stanja ali statuse, ki so praviloma trajno in nerazdružljivo povezani z določenim posameznikom in njegovo osebnostjo, zlasti identiteto ali pa jih posameznik ne spreminja zlahka.

Zagovornik v obravnavanem primeru kot osebne okoliščine, na podlagi katerih posamezniki uživajo varstvo pred diskriminacijo, prepoznava nosečnost, starševstvo, spol in zdravstveno stanje. Spol je v ZVarD izrecno naveden kot osebna okoliščina, ki v slovenski zakonodaji uživa pravno varstvo. Medtem ko nosečnost, starševstvo in zdravstveno stanje v protidiskriminacijski zakonodaji spadajo med t.i. druge osebne okoliščine, ki so (prav tako) pravno varovane. Ravnanje, ki pomeni diskriminacijo zaradi katere koli osebne okoliščine, je izrecno prepovedano, razen v primerih izjem, določenih v 13. členu ZVarD. Za starševstvo, ki ni posebej zaščiten osebna okoliščina v pravnem redu EU, pa je neenako obravnavanje dopustno, če takšno različno obravnavanje upravičuje zakonit cilj in so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in potrebna.

Neposredna diskriminacija obstaja, če je oseba ali skupina oseb zaradi določene osebne okoliščine bila, je ali bi lahko bila v enakih ali podobnih situacijah obravnavana manj ugodno, kot se obravnava, se je obravnavala ali bi se obravnavala druga oseba ali skupina oseb (prvi odstavek 6. člena ZVarD).

Posredna diskriminacija obstaja, kadar je oseba ali skupina oseb z določeno osebno okoliščino bila, je ali bi lahko bila zaradi navidezno nevtralne določbe, merila ali prakse v manj ugodnem položaju kot druge osebe, razen če ta določba, merilo ali praksa objektivno temelji na legitimnem cilju in so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in nujno potrebna (drugi odstavek 6. člena ZVarD).

Diskriminacija oz. neenako obravnavanje sta prepovedana na vseh področjih družbenega življenja. Zagovornik ugotavlja, da gre v obravnavanem primeru za področje oblastnega odločanja v skladu z 2. členom ZVarD, v katerem nastopa MIZŠ kot državni organ, ki je objavil javni razpis in sicer za področje sodelovanja mladih znanstvenikov pri znanstvenem razvoju, ki sega tudi na področje pogojev dela. Da področje nedvomno sodi v pristojnost Zagovornika, izhaja tudi iz Predloga Zakona o varstvu pred diskriminacijo (2015-2611-0046), ki je bil vložen v Državni zbor RS, in sicer iz obrazložitve k 2. členu, ki se glasi: *Člen jasno in natančno opredeljuje področja družbenega življenja, na katerih je v skladu s pravom Evropske Unije zagotovljeno enako obravnavanje oziroma je prepovedana diskriminacija. Našteta področja izhajajo iz direktiv Evropske Unije in iz prakse Sodišča EU, zato so posebej izpostavljena. Poleg tega je z vidika jasnosti besedila in naslovlencev pravnih norm bolj razumljivo, če je naštetih večina področij, na katerih lahko prihaja do diskriminacije. Predlagani člen določa dolžnost državnih organov, lokalnih skupnosti, nosilcev javnih pooblastil ter vseh fizičnih in pravnih oseb, ki morajo na vseh področjih oblastnega odločanja, delovanja v pravnem prometu in v podobnih situacijah, pri svojem delovanju v razmerju do posameznikov in posameznic zagotavljati enako obravnavanje. Pri tem je treba poudariti, da se enako obravnavanje nanaša samo na področja družbenega oziroma javnega življenja, torej na področja, na katerih posamezniki in posameznice (ali v določenih primerih tudi pravne osebe) uveljavljajo svoje pravice oziroma izvajajo dolžnosti, ter nastopajo v pravnem prometu, ne velja pa za zasebna razmerja (npr. družinska, prijateljska razmerja).*

V postopkih obravnave diskriminacije velja obrnjeno dokazno breme (40. člen ZVarD). To pomeni, da je v primeru izkazanega suma diskriminacije na domnevem kršitelju, da dokazuje morebitno upravičenost svojih praks.

*

Zagovornik je najprej ugotavljal, ali pogoji konkretnega javnega razpisa ter ravnanje MIZŠ v primerih, ko raziskovalci zaradi daljše odsotnosti želijo "zamrzniti" projekt, MIZŠ pa jim to onemogoča in vztraja pri zamenjavi raziskovalca za čas odsotnosti, ustrezajo posredni diskriminaciji po drugem odstavku 6. člena ZVarD. Posredna diskriminacija obstaja, kadar je oseba ali skupina oseb z določeno osebno okoliščino bila, je ali bi lahko bila zaradi navidezno nevtralne določbe, merila ali prakse v manj ugodnem položaju kot druge osebe, razen če ta določba, merilo ali praksa objektivno temelji na legitimnem cilju in so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in nujno potrebna.

Zagovornik ugotavlja, da pravila javnega razpisa nobene od skupin oseb z določeno osebno okoliščino ne postavljajo neposredno v slabši položaj, so navidezno nevtralna in veljajo enako za vse raziskovalce. Ker se javni razpis nanaša na raziskovalce, Zagovornik kot skupino oseb smatra raziskovalce, pri katerih se v času trajanja projekta izrazi katera od obravnavanih osebnih okoliščin: nosečnost pri raziskovalkah oz. starševstvo pri raziskovalcih, ter bolezen oz. poslabšanje določenega zdravstvenega stanja, ki privede do dlje časa trajajoče odsotnosti s projekta. Da lahko govorimo o posredni diskriminaciji, pa je predhodno potrebno ugotoviti, ali je zaradi navidezno nevtralne določbe javnega razpisa in prakse MIZŠ skupina oseb z določeno osebno okoliščino bila, je ali bi lahko bila v manj ugodnem položaju kot druge osebe.

Zagovornik ugotavlja, da je v javnem razpisu navedeno, da lahko MIZŠ v obdobju izvajanja projekta (operacije) presoja podaljšanje obdobja upravičenosti, pri čemer to presoja restriktivno, in sicer na podlagi objektivnih razlogov, ki so podani tako na strani upravičenca kot na strani raziskovalca/raziskovalke ter na podlagi soglasja organa upravljanja, da pa je ravnanje MIZŠ v praksi drugačno, saj MIZŠ v tovrstnih primerih omogoča izključno nadomeščanje raziskovalca ali raziskovalke.

Zagovornik po seznanitvi z mnenjem Organa upravljanja glede podaljšanja izvajanja projektov, ki ga je svoji izjasnitvi priložil MIZŠ, ugotavlja, da le-ta lepo predstavi, da obstajajo tudi druga za raziskovalce milejša sredstva za doseganje istih ciljev, kar vključuje tudi možnost podaljšanja projektov. Iz mnenja med drugim izhaja, da se koriščenje porodniškega dopusta lahko obravnava tudi kot izjemna okoliščina. Slednje pa je možno razumeti zgolj v kolikor gre v omenjenih primerih oz. kadar gre za zadržanost ključne osebe pri izvajanju operacij zaradi koriščenja porodniškega dopusta, ki povzroči izjemne organizacijske in izvajalske probleme v izvedbi operacij v tolikšni meri, da pogodba o sofinanciranju očitno ne ustreza več pričakovanjem in se posamezen primer lahko opredeli kot izjemna okoliščina.

Da je raziskovalec ključna oseba pri projektu, zatrjujejo vsi zaproseni subjekti ter to ocenjuje tudi Zagovornik, medtem ko MIZŠ vztraja, da je raziskovalec zamenljiv in da je ključna v projektu raziskovalna organizacija.

IJS je v svojem odgovoru navedel, da kvalitetna izvedba tovrstnega projekta v primeru daljše odsotnosti raziskovalca ni mogoča in da skrajševanje dela na projektu za tretjino časa ni mogoče. IJS je prav tako navedel, da je nadomeščanje teoretično sicer možno, vendar je za tovrstne projekte pogosto praktično nemogoče. To so pojasnili z argumentom, da je delo na projektu odvisno od znanja in izkušenj raziskovalca, ki jih pridobiva tekom projekta in vpetosti raziskovalca v raziskave tako na raziskovalni inštituciji kot tudi v podjetju.

ZRC SAZU v svojem odgovoru izpostavi, da je konkretni javni razpis nekoliko specifičen in še najbolj podoben podoktorskemu projektu, ker lahko sodeluje le en raziskovalec, merilo 3 (ki prinaša 1/4 ocene) ocenjuje izključno kvaliteto raziskovalca, ki se prijavlja na razpis, na to konkretno osebo se nanaša tudi merilo 4a in 4b. Po oceni ZRS SAZU princip, da je projekt vezan na konkretnega raziskovalca, izhaja tudi iz načina ocenjevanje uspešnosti izvedbe projekta, kot pojasnjeno zgoraj. Zaradi vsega se raziskovalca ne more enostavno zamenjati, to pa tudi ne bi bilo pravično, ker je projekt bil pridobljen na razpisu z referencami točno določene oseb, ne pa projektne skupine več ljudi.

Enako meni tudi Komisija, ki je v svojem odgovoru zapisala, da v konkretnem primeru pogoji razpisa postavljajo mlade znanstvenike in znanstvenice v težko situacijo: kako uspešno izvesti projekt v primeru daljše upravičene odsotnosti z dela (bolniška, porodniška, dopust za nego in varstvo otroka). Komisija zato meni, da je ta del razpisa v nasprotju z Resolucijo o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011-2020, točneje z njenim ciljem št. 5, ki je "izboljšati karijerne priložnosti za raziskovalce in vključitev načela enakih možnosti spola". Tudi Komisija kot ključno osebo vidi "raziskovalca na začetku kariere", zaradi česar meni, da bi bilo potrebno upoštevati vse posebnosti individualnih razpisov. Komisija je pojasnila, da ne pozna drugega razpisa, ki bi bil tako močno vezan na konkretno osebo, pa bi v osnovi ne omogočal upravičene daljše odsotnosti z dela. Nadomeščanje raziskovalca je po oceni Komisije zelo vprašljivo in ne more zagotavljati kvalitetne izvedbe projekta, kot je bil prijavljen na razpis. Za večino tematik je namreč zelo težko dobiti adekvatno zamenjavo glede na kompetence, ki se ocenjujejo v merilu 3 in 4 javnega razpisa, pa tudi glede na ustreznost ekspertize, ki je potrebna za polno nadomestitev pri izvedbi projekta. Vsako tako prisilno "nadomeščanje" po oceni Komisije nujno vodi do zmanjšanja kvalitete izvedenega projekta, česar bi se morali izogibati. Komisija je podala mnenje, da v omenjenih javnih razpisih ni ustrezno poskrbljeno za uresničevanje enakih možnosti glede na spol ali starševstvo ter dodala, da je poleg starševstva potrebno upoštevati tudi, da bi se daljša odsotnost z dela lahko zgodila tudi zaradi daljše bolniške odsotnosti zaradi bolezni.

MIZŠ sicer zatrjuje, da mnenje Organa upravljanja glede podaljšanja projektov upošteva in tovrstne primere individualno presoja, pri čemer pa Zagovornik ugotavlja, da MIZŠ ni izkazal niti enega samega primera, kjer bi raziskovalcu podaljšal obdobje upravičenosti. Torej je ta "možnost" zgolj teoretična in s tem brezpredmetna, vzorec ravnanja MIZŠ v konkretnih primerih pa je enoten – raziskovalne organizacije morajo za nadomeščanje raziskovalca poiskati zamenjavo. MIZŠ je v prvem javnem razpisu obravnaval pet odsotnosti raziskovalk z naslova materinskega oz. starševskega dopusta, pri čemer so bile vse raziskovalne organizacije za čas odsotnosti primorane poiskati zamenjavo. Tovrstna praksa MIZŠ pa je bila predstavljena in problematizirana tudi na posvetu Komisije za enake možnosti na področju znanosti dne 7. 3. 2019. Zagovornik ugotavlja, da gre vsa argumentacija MIZŠ v smer, da obdobje financiranja raziskovalnega projekta ni podaljšljivo zaradi proračunskih zmožnosti in omejitve zaradi zaključevanja Operativnega programa ter da je izvedba posameznega raziskovalnega projekta možna kljub daljši odsotnosti raziskovalca, pri čemer še dodaja, da je za kakovostno izvedbo raziskovalnega projekta primarno odgovorna raziskovalna organizacija, ki projekt izvaja, ki je tudi upravičenec na javnem razpisu. MIZŠ pojasnjuje, da primarni cilj javnega razpisa ni zaposlitev raziskovalca, Zagovornik pa ugotavlja, da je zaposlitev raziskovalca eden od ključnih ciljev operacij, ki nosijo naslov »Spodbujanje raziskovalcev na začetku kariere« pri čemer je del teh spodbud tudi zaposlitev.

MIZŠ zatrjuje, da zaradi možnosti menjav ni za nikogar manj ugodne obravnave, Zagovornik pa se s to trditvijo ne strinja. Zagovornik sledi mnenju Komisije, ki je pojasnila, da je vsaka prijava na ta razpis vezana na enega raziskovalca, ki se ga prijavi s konkretnim imenom in na dan objave razpisa ni bil v delovnem razmerju pri prijavitelju. Kompetence tega raziskovalca so pomemben kriterij pri ocenjevanju vlog. Posredno je od njega odvisna tudi vsebina projekta, saj mora imeti za pripravo, prijavo in izvedbo polne kompetence na določenem raziskovalnem področju. Raziskovalec pri tem

izhaja iz svojih interesov za nadaljnje raziskovanje, projektno idejo gradi na svojih dotedanjih izkušnjah in referencah ter pričakuje, da bo prav slednje s projektom tudi nadgradil ter dosegel vidne rezultate prek objav, udeležb na znanstvenih srečanjih, patentov in drugih dosežkov. To pa pomeni, da so dobri projekti praviloma popolnoma vezani na točno določenega konkretnega raziskovalca. Kjer so tematike ambiciozne (kar je tudi želja in namen MIZŠ pri predmetnem razpisu), je polno nadomeščanje zelo vprašljivo in po mnenju Komisije ne more zagotavljati kvalitetne izvedbe projekta, kot je bil prijavljen na razpis. Za večino tematik je po prepričanju Komisije namreč zelo težko dobiti adekvatno zamenjavo glede na kompetence, ki se ocenjujejo v merilu 3 in 4 javnega razpisa, pa tudi glede na ustreznost ekspertize, ki je potrebna za polno nadomestitev pri izvedbi projekta. Vsako tako prisilno "nadomeščanje" po oceni Komisije nujno vodi do zmanjšanja kvalitete izvedenega projekta, česar bi se morali izogibati. Smiselno enako sta pojasnili tudi obe zaproseni raziskovalni organizaciji (IJS in ZRS SAZU) in Zagovornik njunih navedb na tem mestu ne ponavlja. Da je za uspešno izvedbo projekta ključen prav konkretni raziskovalec, kaže tudi naslov razpisa »Javni razpis za spodbujanje raziskovalcev na začetku kariere«.

Bistveno je tudi to, da se kot ključni rezultat projekta šteje uspešna izvedba raziskovalnega projekta, ki se definira kot doseganje kvantitativne ocene A' točk SICRIS programske skupine, to je pa med drugim za mladega raziskovalca poleg drugih ugodnosti, ki jih pridobi s sodelovanjem na projektu, ključna dodana vrednost v primeru uspešno izvedenega projekta. V primeru, da je torej mladi raziskovalec zaradi starševstva odsoten s projekta in na tem projektu daljše časovno obdobje ne dela, posledično ne prispeva k njegovim rezultatom, to je k doseganju njegove kvantitativne ocene A'. Manj ugoden položaj oz. oškodovanje raziskovalca se kaže v tem, da mu ni omogočeno, da bi sodeloval v "lastnem" projektu, torej v projektu, v katerem so imele njegove reference ključno vlogo za izbor, kar vpliva na rezultate oz. kakovost tega projekta in na uspešnosti raziskovalca, ki se ovrednoti z dodelitvijo točk SICRIS programske skupine ter tudi njega samega. Število doseženih točk je za mladega raziskovalca ključno tudi za prihodnost, saj s tem poveča svojo konkurenčnost tako pri potencialnih bodočih delodajalcih kot v drugih postopkih (so)financiranja raziskovalne dejavnosti. Znanstvena in strokovna uspešnost raziskovalca se v sistemu SICRIS izraža kvantitativno s točkovanjem znanstvenih in strokovnih del, torej manjše število doseženih točk pomeni manjšo uspešnost raziskovalca.

Zagovornik sklepno ugotavlja, da menjave raziskovalca v času trajanja projekta zaradi daljše odsotnosti vsekakor prinašajo negativne učinke in sicer odsotnost raziskovalca povzroča nezmožnost njegove participacije pri razvoju znanosti, ki jo sicer omogoča projekt, manjšo znanstveno uspešnost raziskovalca, nižje točke A', manjšo konkurenčnost v primerjavi s kolegi, ki ne koristijo porodniškega dopusta/dopusta za nego in varstvo otroka oz. s projekta niso odsotni daljše časovno obdobje zaradi bolezni, kar vse rezultira v manjši uspešnosti pri pridobivanju nadaljnjih projektov.

*

Zagovornik ocenjuje, da navedeni pogoji javnega razpisa kažejo na neenako obravnavo raziskovalcev na podlagi osebne okoliščine nosečnosti oziroma starševstva. Javni razpis je namenjen mladim raziskovalcem, le-ti pa so v obdobju, ko si ustvarjajo družino in lahko takšni pogoji dela (tj. nezmožnost podaljšanja obdobja financiranja v primeru prekinitve dela na projektu za čas odsotnosti) pomenijo diskriminacijo zaradi starševstva ali nosečnosti in tudi zaradi spola: noseče so namreč samo ženske – v tem kontekstu lahko govorimo o diskriminaciji zaradi spola, saj se tudi po javno dostopnih podatkih za koriščenje starševskega dopusta v večjem delu še vedno večinoma odločajo predvsem ženske.²

² MZZ, Četrto periodično poročilo Republike Slovenije o uresničevanju določil Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, 2007, dostopno na: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Clovekove_pravice/Zbornik/VIII._CEDAW_-_cetrto_porocilo.pdf, 123. odstavek.

V postopku pri Zagovorniku v primeru obravnave domnevne diskriminacije sta tako Komisija kot IJS še izrecno opozorila na potencialne daljše odsotnosti, ki lahko nastanejo iz zdravstvenih razlogov na strani raziskovalcev in za katere enako kot odsotnosti zaradi nosečnosti oziroma starševstva MIZŠ presoja restriktivno. Zato Zagovornik ocenjuje, da navedeni pogoji javnega razpisa kažejo na neenako obravnavo raziskovalcev na podlagi osebne okoliščine zdravstvenega stanja. Medtem, ko so delavci skladno z delovno pravno zakonodajo zaradi bolezni z dela upravičeno odsotni, raziskovalce zaradi pogojev Javnega razpisa in prakse MIZŠ daljša bolniška odsotnost postavi v bistveno slabši položaj. Tudi zanje nepodaljšanje roka za izvedbo projekta zaradi daljše odsotnosti prinaša negativne učinke in sicer odsotnost raziskovalca povzroča nezmožnost participacije pri razvoju znanosti, ki jo sicer omogoča projekt, manjšo znanstveno uspešnost raziskovalca, nižje točke A', manjšo konkurenčnost v primerjavi s kolegi, ki s projekta niso odsotni daljše časovno obdobje zaradi bolezni, kar vse rezultira v manjši uspešnosti pri pridobivanju nadaljnjih projektov.

Ker je Zagovornik ugotovil prikrajšanje oz. manj ugoden položaj oseb z določeno osebno okoliščino, je v nadaljevanju presojal, ali ta določba, merilo ali praksa objektivno temelji na legitimnem cilju in ali so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in nujno potrebna.

V skladu z določbo 40. člena ZVarD v postopkih varstva pred diskriminacijo velja pravilo obrnjenega dokaznega bremena, ki določa, da v kolikor so izkazana dejstva, ki upravičujejo domnevo, da je bila kršena prepoved diskriminacije, mora domnevni kršitelj dokazati, da v obravnavanem primeru ni kršil te prepovedi, oziroma da je neenako obravnavanje dopustno in v skladu s tem zakonom.

MIZŠ v svoji izjasnitvi povzema cilje javnega razpisa, ter zatrjuje, da v predmetnem javnem razpisu ni obstoja niti neposredne niti posredne diskriminacije. Zagovornik sicer ugotavlja, da so vsi cilji, ki jih MIZŠ povzema in so opredeljeni v javnem razpisu legitimni. Tak legitimni cilj sam po sebi ne more nadomestiti konkretne presoje niti o ustreznosti nekega ukrepa (vzročna zveza v konkretnem primeru), niti presoje o njegovi nujnosti (neobhodni potrebnosti). Da praksa MIZŠ ni nujno potrebna, nenazadnje izhaja že iz mnenja Organa upravljanja glede podaljšanja izvajanja projektov, v katerem med drugim izhaja, da se koriščenje porodniškega dopusta pod določenimi pogoji lahko obravnava tudi kot izjemna okoliščina. Sam Organ upravljanja je torej pokazal na druge možne ukrepe, ki so za vodje projektov milejši in ugodnejši, saj jim omogočajo prekinitev iz naslova odsotnosti zaradi starševstva ali zdravstvenega stanja in vrnitev na delo po končanju odsotnost ter nadaljevanje z delom na projektu, s tem pa nadaljnji razvoj njihovih raziskovalnih kompetenc in znanstvene uspešnosti. Zagovornik zato ugotavlja, da MIZŠ v skladu s svojim dokaznim bremenom ni uspel izkazati, da bi bilo neenako obravnavanje raziskovalcev oz. predstavljena praksa MIZŠ dopustna v skladu z ZVarD, s čimer tudi ni uspel upravičiti izjeme od prepovedi posredne diskriminacije.

Skladno s prvim odstavkom 35. člena ZVarD je postopek pri Zagovorniku v primeru diskriminacije za stranke brezplačen, posebni stroški pa v tem postopku niso nastali, zato je Zagovornik odločil, kot izhaja iz 2. točke izreka te odločbe.

Pouk o pravnem sredstvu: Zoper to odločbo ni pritožbe, dovoljen pa je upravni spor. Upravni spor se sproži s tožbo, ki se vložijo v 30 dneh od vročitve odločbe na Upravno sodišče Republike Slovenije, Fajfarjeva 33, 1000 Ljubljana. Tožba se vložijo pri pristojnem sodišču neposredno pisno ali se mu pošlje po pošti. Tožba z morebitnimi prilogami se vložijo najmanj v treh izvodih. Tožbi je treba priložiti tudi to odločbo v izvorniku ali prepisu.

Postopek vodila:

Sergeja Oštir
Samostojna Svetovalka Zagovornika

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Poslano:

- Republika Slovenija, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Masarykova cesta 16, 1000

Ljubljana - osebno po ZUP,

- zbirka dok. gradiva.